

Ngā Tikanga Matatika Mō Ngā Pouako Kua Rēhitatia

E pūmau ana ngā pouako kua rēhitatia ki te whakaako i Aotearoa, kia eke ki ngā tihi paerewa o te ratonga ngaio i roto i ngā mahi whakatairanga i ngā akoranga ki te hunga e whakaakongia ana, ā, me te mahara ki te taumata ako o te ākongā, tōna ahurea, tōna ira tangata, tōna pakeke me tōna pakaritanga hoki.

Ka kawea tēnei mahi uaua, ngaio hoki, i te taha o ngā hoamahi, i te taha o ngā ākongā, o ngā mātua/kaitiaki me ngā whānau, tae noa ki ngā tāngata o te hāpori whānui.

Ka arahina ngā taunekeneke ngaio a ngā pouako e ngā mātāpono e whā.

Mana Motuhake

ki te whakaaro ki ngā tika o te tangata, kia whakanuia, kia whakawawaohia hoki

Te Tika

ki te toha i te mana me te ārai i ngā hara tūkinō i te mana

Haepapa Taurima

ki te mahi pai, ki te whakaiti i ngā wharanga ki ētahi atu

Te Pono

kia noho pono ki a koe anō me ngā tāngata katoa.

Me hāngai te whakamahi o Ngā Tikanga Matatika ki ngā tikanga o te ture, me te herenga hoki kei runga i ngā pouako ki te whakahōnore i Te Tiriti o Waitangi mā te aro pū ki ngā tikanga me ngā wawata o te Māori i runga i tōna karanga hei tangata whenua.

1

WHAKAMANATIA TE ĀKONGA

Ko te herenga ngaio matua o ngā pouako kua rēhitatia, ko te herenga ki te hunga e whakaakongia ana e rātou. Ka whakaturia te āheitanga o ngā ākongā katoa ki te whakaaro, ki te mahi hoki mā te whai haere i te whanaketanga o tōna ake motuhaketanga me te ngana ki te akiaki i tētahi whakaarotanga whai mōhio e pā ana ki ngā tino uara o tētahi porihanga manapori.

Me ngana ngā pouako:

- a) ki te whanake, ki te pupuri hoki i ngā hononga ngaio me ngā ākongā, i runga anō i ngā painga e tika ana mō aua ākongā
- e) ki te whakarite i ā rātou mahi ngaio i runga anō i ngā akoranga ngaio e haere tonu ana, i runga anō i ngā mātauranga pai rawa atu e wātea ana, ko ērā e pā ana ki ngā kai o ngā marautanga me ngā tikanga akoako, tae noa ki ō rātou mōhiotanga ki te hunga e whakaako nei rātou
- h) ki te tāpae kaupapa ako i runga i te tirohanga whaimōhio, tirohanga whārite hoki
- i) ki te whakatenatena i ngā ākongā kia hōhonu te whakaaro mō ngā take pāpori tāpua
- k) ki te whai whakaaro mō ngā akoranga rerekē e hiahiatia ana e ngā ākongā kanorau
- m) ki te whakatairanga i te oranga tinana, oranga kare-ā-roto, oranga pāpori, oranga hinengaro, oranga wairua hoki o ngā ākongā
- n) ki te tiaki i te noho muna o ngā mōhiotia kua puta e pā ana ki ngā ākongā, i runga i te āhua o ngā ratonga ngaio, kia hāngai hoki ki ngā tikanga ture.

2

WHAKAMANATIA TE WHĀNAU

E āhukahuka ana ngā pouako kei te mahi tahi rātou me ngā mātua/kaitiaki me te whānau o ngā ākongā, ki te whakatenatena i ā rātou kia kaha uru ki roto i ngā mahi whai mātauranga mō ā rātou tamariki. E aro ana rātou ki te mana o ngā kaitiaki ki te whai tohutohu e pā ana ki te oranga me te haere whakamua o ā rātou tamariki, ā, me tā rātou kauuanu hoki i te mana ture o ngā mātua, ahakoa me hāngai ngā whakataunga ngaio ki tērā e whakaarohia ana he pai ake mō ngā ākongā.

I runga i te āhua o ngā mātua/kaitiaki me ngā whānau o ngā ākongā, ka ngana ngā pouako

- a) ki te whakauru i ā rātou ki roto i ngā kōrero e pā ana ki te oranga me te mātauranga o ā rātou tamariki
- e) ki te whakatū hononga tuwhera, hononga pono me te noho kauuanu hoki
- h) ki te whakaute i tō rātou noho tūmataiti
- i) ki te whakamana i tō rātou āhei atu ki ngā kōrero whānui mō ā rātou tamariki, hāunga anō ngā wā tērā ka puta he hua kino ki te tamaiti i te whakamōhiotanga atu.

3

WHAKAMANATIA TE HAPORI

Ka whakatauhia e te hāpori te mana me te haepapa ki ngā pouako tae noa ki te wawata mā rātou e āwhina ngā ākongā mō te noho whānui ki te ao hurihuri nei.

I runga anō i ngā here ki te porihanga, ka ngana ngā pouako:

- a) ki te kaha tautoko i ngā kaupapa here me ngā hōtaka e whakatairanga ana i ngā kaupapa whakaōritenga mō te katoa
- e) ki te mahi whakahoahoa ki te whanake kura, whanake pokapū hoki e whakatauhia ai ngā manapori whakaaro rangatira
- h) ki te whakaako, ki te whakatauhia hoki i ngā uara pai e mōhiotia whānuitia ana i roto i te porihanga, me te whakatenatena i ngā ākongā kia whakamahia, kia whakaaro nui hoki mō te hōhonutanga o aua uara.

4

WHAKAMANATIA TĒNEI MAHI NGAIO

Nā runga i te whakapono ka whaimana te kounga o ngā ratonga o te mahi whakaako ngaio ki te motu me ōna tāngata, me kaha tonu ngā pouako ki te whakarite, ki te whakapiki anō hoki i ngā paerewa ngaio, ki te whakatairanga ao e akiaki ana kia ngaio tonu ngā whakataunga, me te whai āhuatanga e taea ai te kukume tāngata whai pono ki ngā ūmanga mātauranga.

Hei whakatutuki i ō rātou haepapa ki te ūmanga whakaako, me ngana ngā pouako:

- a) ki te kōkiri i ngā whai takenga o te umanga whakaako mā ngā mahi matatika, tōtika hoki
- e) ki te whai whakaaro he ākongā anō rātou, ā, me whai tonu i ngā whanaketanga ngaio
- h) ki te noho pono i ngā wā tuku tauāki e pā ana ki ō rātou tohu me ō rātou matataunga
- i) ki te whaiwāhi ki te whanaketanga me te whakatairanga i ngā kaupapa here mātauranga tōtika
- k) ki te whai wāhi ki te whanaketanga o tētahi ahurea tuwhera, ahurea ngaio huritao
- m) ki te whakaaro nui mō ngā hoamahi me ngā tāngata whaipānga, me te mahi ngātahi me rātou ki te whakapakari i ngā akoranga a ngā ākongā
- n) ki te āwhina i ngā tauhou ki tēnei mahi ngaio
- ng) ki te whakaute i ngā mōhiotia muna e pā ana ki ngā hoamahi engari, me whāki mehemea e hiahiatia ana i raro i te ture, ā, e whaikiko ana rānei ki tētahi take ngaio
- o) ki te whakaputa kōrero mehemea kei te kaha takahia e tētahi o ō hoamahi Ngā Tikanga Matatika, nā runga i tōna whanonga.

